

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв
Кафедра інструментально-виконавської майстерності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
«21» «09» 2019р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЧИТАННЯ ОРКЕСТРОВИХ ПАРТИТУР ТА

ІНСТРУМЕНТУВАННЯ

для студентів

спеціальності: 025 «Музичне мистецтво»
освітнього рівня: перший (бакалаврський)
освітньої програми: 025.00.04 Інструментальне виконавство (оркестрові струнні,
народні, духові та ударні інструменти)
вибіркової спеціалізації: викладання музичного інструмента

Київ – 2019

Розробники:

Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

Викладач: Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

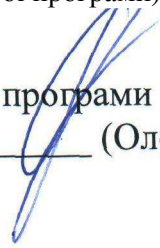
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності

Протокол від 05.12. 2018 року № 13

Завідувач кафедри (Т. Б. Каблова)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 025.00.01 Музичне мистецтво
(назва освітньої програми)

____.____.2018 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) (Олексюк О. М.)
(підпис)

Робочу програму перевірено

____.____.2019 р.

Заступник директора (А.О. Таранник)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №

(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол №

(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Вид дисципліни	<i>Вибіркова</i>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>Українська</i>
Загальний обсяг кредитів/ годин	<i>1/30</i>
Курс	<i>2</i>
Семестр	<i>2</i>
Кількість змістових модулів за розподілом:	<i>2</i>
Обсяг кредитів	<i>1</i>
Обсяг годин, у тому числі:	<i>30</i>
Аудиторні	<i>18</i>
Модульний контроль	<i>2</i>
Семестровий контроль	<i>–</i>
Самостійна робота	<i>10</i>
Форма семестрового контролю	<i>–</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Читання оркестрових партитур та інструментування» є невід'ємною складовою підготовки студентів першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності «Музичне мистецтво». Навчальний курс дисципліни складається з двох змістових частин. Перша, присвячена вивченню загальних відомостей про оркестр, специфіки читання оркестрової партитури та розглядає типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма та функції музичної тканини в оркестровій партитурі. Інша, присвячена характеристиці музичних інструментів, що спрямовано на отримання практичних знань, умінь та навичок для написання музики різних інструментальних складів – струнно-смічкових, дерев'яних, мідних духових та ударних інструментів, узагальнено розглядається група народних інструментів. Таким чином, зміст робочої навчальної програми спрямований оволодіння студентами практичних навичок інструментування музики для різних інструментальних складів – від струнного до малого симфонічного оркестру.

З огляду на інтеграційну складову дисципліни, **мета навчального курсу** – формування у студентів готовності до інструментування елементарних музичних композицій для різних інструментальних складів – від струнного до малого симфонічного оркестру з усвідомленням специфіки кожного музичного інструмента.

Завдання навчального курсу:

- ознайомлення студентів із загальними відомостями історії музичних інструментів;
- отримання практичних навичок читання оркестрової партитури;
- засвоєння студентами базових знань щодо технічних характеристик, принципів звуковідтворення та діапазону музичних інструментів;
- закріплення елементарних знань щодо нотації та звучання транспонуючих інструментів симфонічного оркестру;
- ознайомлення з основними видами оркестрової фактури, принципами функційного звучання оркестрових груп;
- отримання практичних навичок з оркестрування фактурно-простих музичних композицій.

Вивчення дисципліни «Читання оркестрових партитур та інструментування» сприяє формуванню у студентів таких фахових та загальних **компетентностей:**

- **інтегральна** – здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі інструментально-виконавського мистецтва, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства спрямованих на розвиток здатності особистості до художньо-творчої самореалізації й культурного самовираження в галузі музичного мистецтва;
- **комунікативна** – здатність до міжособистісного спілкування та взаємодії, здатність працювати в команді;
- **світоглядна** – передбачає формування ціннісно-орієнтаційної позиції, збереження національних духовних традицій;

- **інформаційна** – здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних технологій у соціальній та професійній діяльності;
- **самоосвітня** – здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку. Спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію. Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху;
- **мистецтвознавча** – здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу; застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій, історичних та культурологічних процесів розвитку музичного мистецтва у музикознавчій, виконавській та педагогічній діяльності;
- **музично-теоретична** – здатність застосовувати у навчальній та професійній діяльності знання з історії і теорії музики, сольфеджіо, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів;
- **інструментально-виконавська** – здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції в інструментально-виконавській діяльності, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням техніками, прийомами та виконавськими методиками;
- **музично-інформаційна і технологічна** – спроможність використовувати мультимедійні програми, здатність до самостійного пошуку інформаційного матеріалу в мережі Інтернет, нотних збірниках;
- **концертно-сценічна** – здатність до культурно-освітньої та концертно-виконавської діяльності в умовах публічного виступу.

3. Результати навчання за дисципліною «Читання оркестрових партитур та інструментування».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

– **знати:**

- історичні закономірності розвитку оркестрового виконавства;
- специфіку читання оркестрової партитури, особливості її редукції та ампліфікації;
- типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма;
- функції музичної тканини в оркестровій партитурі;
- конструктивні та виражальні можливості музичних інструментів;

– **вміти:**

- здійснювати читання оркестрової партитури за фортепіано;
- аналізувати оркестрову фактуру та визначати функції музичної тканини та оркестрових груп інструментів;
- орієнтуватись в нотації та звучанні транспонуючих інструментів симфонічного оркестру;
- інструментувати музику для різних інструментальних складів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт	
		Аудиторна:	Самостійна
		Лабораторні	
І семестр			
Змістовий модуль 1. Партитури творів для різних інструментальних ансамблів. Аналіз оркестрової фактури			
Тема 1. Загальна характеристика і види симфонічного оркестру. Оркестрова партитура та її запис. Система ключів, транспонуючі інструменти.		2	1
Тема 2. Редукція оркестрової партитури. Особливості ампліфікації клавіру партитури.		2	2
Тема 3. Типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма та функції музичної тканини в оркестровій партитурі		2	1
Разом	11	6	4
Змістовий модуль 2 Конструктивні особливості та виражальні можливості інструментів оркестрових груп, специфіка інструментування			
Тема 1. Група струнно-смічкових інструментів		2	1
Тема 2. Група дерев'яних духових інструментів.		2	1
Тема 3.Група мідних духових та ударних інструментів		2	1
Тема 4.Група народних струнних та духових інструментів		2	1
Тема 5.Малий симфонічний оркестр		4	2
Модульний контроль	2		
Разом	19	12	6
Усього	30	18	10

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Партитури творів для різних інструментальних ансамблів.

Аналіз оркестрової фактури

Тема 1. Загальна характеристика і види симфонічного оркестру. Оркестрова партитура та її запис.

Загальні історичні особливості розвитку оркестру. Види і типові склади оркестрів: камерний, струнний, духовий, симфонічний, джазовий, народний. Партитури оркестрів: види партитур та їхній запис. Порядок розміщення інструментів в оркестровій партитурі. Система ключів, транспонуючі інструменти.

Тема 2. Редукція оркестрової партитури. Особливості ампліфікації клавіру партитури.

Ідентичність запису оркестрової партитури та клавіру. Редукція партитури (поняття редукції) по вертикалі (гармонія) та горизонталі (мелодія). Особливості збагачення клавіру оркестрової партитури, поняття ампліфікації. Особливості читання партитур поліфонічного складу.

Тема 3. Типи оркестрової фактури, особливості оркестрового письма та функції музичної тканини в оркестровій партитурі

Типи оркестрової фактури та специфіка аналізу оркестровки. Прийоми розвитку музичної тканини. Дублювання звуків в оркестровому письмі. Переплетення голосів та мелодичних ліній. Особливості зміни та чергування інструментальних тембрів (оркестрових груп). Загальна характеристика виражальних можливостей оркестрових груп інструментів симфонічного оркестру.

Змістовий модуль 2

Конструктивні особливості та виражальні можливості інструментів оркестрових груп, специфіка інструментування

Тема 1. Група струнно-смичкових інструментів

Загальні відомості про струнно-смичкову групу та її роль і функційне значення в оркестрі. Загальні відомості про інструмент та виражальні можливості: скрипка, альт, віолончель, контрабас.

Тема 2. Група дерев'яних духових інструментів

Загальні відомості про дерев'яну духову групу та її роль і функційне значення в оркестрі. Загальні відомості про інструмент та виражальні можливості: флейта, гобой, кларнет, фагот, контрфагот.

Тема 3. Група мідних духових та ударних інструментів

Загальні відомості про мідну духову та ударну групи інструментів: їхня роль і функційне значення в оркестрі. Загальні відомості про інструмент та виражальні можливості: валторна, труба, тромбон, туба. Особливості нотації та виражальні можливості ударних інструментів.

Тема 4. Група народних струнних та духових інструментів

Загальні відомості про групу струнних народних щипкових та ударних інструментів: гуслі, домра, бандура, гітара, цимбали та ін. Сопілка та її різновиди. Оркестрові виражальні можливості язичкових інструментів: баян, акордеон, бандонеон.

Тема 5. Малий симфонічний оркестр

Інструментальний склад малого симфонічного оркестру. Особливості динамічного співвідношення оркестрових груп інструментів. Визначення функційного значення інструментальних груп в симфонічній партитурі. Прийоми оркестрового *crescendo* і *diminuendo*. Загальні проблеми інструментування музичних творів.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лабораторних занять	1	1	3	6	6
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	3	30	6	60
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15	5	25
Виконання модульної роботи	25			1	25
Разом		-	48	-	116
Максимальна кількість балів:		164			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№	Зміст завдання	Академічний контроль	Бали
Змістовий модуль 1			
Оркестрова партитура: способи її читання та аналіз оркестрової фактури			
1.	На основі теоретичного матеріалу та нотних партитур визначити основні особливості розвитку оркестру та оркестрового письма в творах двох композиторів (за вибором): К.Монтеверді, Ж.Б.Люллі, А.Скарлатті, Ж.Ф.Рамо, Й.С.Бах, Г.Ф.Гендель.	На лабораторному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності, представлення виконаної роботи)	5 балів
2.	На основі теоретичного матеріалу та нотних партитур визначити основні особливості розвитку оркестру та оркестрового письма в творах двох композиторів (за вибором): Й.Гайдн, В.А.Моцарт, Л.Бетховен, Ф.Шуберт, Дж.Россіні, Г.Берліоз, Р.Шуман, Р.Вагнер, А.Дворжак, Е.Гріг, М.А.Римський-Корсаков.		5 балів
3.	Аналіз партитури струнного оркестру. Читання партитури на фортепіано.		5 балів
	Разом		15 балів
Змістовий модуль 2			
Конструктивні особливості та виражальні можливості інструментів оркестрових груп, специфіка інструментування			
1.	Читання фрагменту партитури струнного оркестру.		5 балів

2.	Читання фрагментів оркестрової партитури з використанням дерев'яних духових інструментів, визначення функційного значення групи інструментів в музичній фактурі твору.	На лабораторному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності, представлення виконаної роботи)	5 балів
3.	Виконання завдання на застосування інструментів мідної духової групи.		5 балів
4.	Інструментування завдання (або невеликого фрагменту твору) на групу мідних духових інструментів та на поєднання дерев'яних і мідних духових.		5 балів
5.	Аналіз та читання оркестрової партитури для малого симфонічного чи народного оркестру.		5 балів
Разом			25 балів

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

№	Модульна контрольна робота 1	Бали
1.	Письмове завдання. Загальні історичні особливості розвитку оркестру. Види і типові склади оркестрів. Поняття редукції та ампліфікації оркестрової партитури. Типи оркестрової фактури та специфіка аналізу оркестровки. Прийоми розвитку музичної тканини.	5
2.	Аналіз оркестрової партитури з визначенням типів фактури, функційного значення оркестрових груп та особливістю редукції партитури для її читання.	5
3.	Читання оркестрової партитури, транспонуючих інструментів.	5
4.	Інструментування епізоду музичного твору (частини твору) для малого симфонічного оркестру.	10
Максимальна кількість балів		25
Усього за семестр		25

Критерії оцінювання

Критерій оцінювання навчальних досягнень	Кількість балів	
	Номер завдання МКР	
	1, 2, 3	4
Відмінне володіння теоретичними й методичними знаннями з курсу. Студент успішно демонструє знання навчального матеріалу в основному обсязі: виявляє знання щодо визначення видів і типів інструментального складу оркестрів, може визначити функційне значення оркестрових груп в симфонічній партитурі, відмінно орієнтується в системі ключів та читанні транспонуючих інструментів. Читання оркестрової партитури характеризується умінням здійснювати відповідну редукцію та ампліфікацію клавiру оркестрової партитури. Студент виявляє ґрунтовні знання будови та виражальних характеристик музичних інструментів симфонічного оркестру. В процесі інструментування музичного твору студент володіє відмінним умінням рівномірного розподілу динамічного та	5	9 – 10

<p>звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітекτονіки та драматургії музичного твору зважаючи на функції музичної тканини в оркестровій партитурі.</p> <p>Студент вільно володіє навчальним матеріалом дисципліни: виявляє знання навчального матеріалу, із незначними неточностями може визначити функційне значення оркестрових груп в симфонічній партитурі, орієнтується в системі ключів та читанні транспонуючих інструментів. Читання оркестрової партитури характеризується умінням здійснювати відповідну редукцію та ампліфікацію клавіру оркестрової партитури. Виявляє базові знання будови та виражальних характеристик музичних інструментів симфонічного оркестру. В процесі інструментування музичного твору студент володіє умінням рівномірного розподілу динамічного та звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітекτονіки та драматургії музичного твору зважаючи на функції музичної тканини в оркестровій партитурі.</p> <p>Відповідь студента виявляє основні положення навчального матеріалу з недостатньо сформованим понятійно-категоріальний апаратом, що проявляється в неточностях і недостатній обґрунтованості виражальних можливостей музичних інструментів, їхнього звукового діапазону у вз'ємозв'язку з виражальними характеристиками. В процесі читання оркестрової партитури студент здійснює помилки в здійсненні редукції та ампліфікацію клавіру оркестрової партитури. В процесі інструментування музичного твору студент допускає помилки в розподілі динамічного та звукового діапазону музичних інструментів з метою побудови архітекτονіки та драматургії музичного твору, не може визначити функції музичної тканини в оркестровій партитурі.</p> <p>Відповідь студента характеризується репродуктивним відтворенням теоретичного матеріалу зі значною кількістю недоліків, з помилками і неточностями, які проявляються у визначенні основних понять теорії інструментознавства та інструментовки, що характеризується значними помилками в читанні оркестрової партитури, транспонуючи інструментів. В процесі читання оркестрової партитури студент здійснює значну кількість помилок та неточностей в здійсненні редукції та ампліфікацію клавіру оркестрової партитури. Інструментування твору характеризується невмінням визначити функції музичної тканини та оркестрових груп, що виражається в некоректному записі музичних тем у відповідності до тембрів, динамічних та виражальних можливостей інструментів.</p> <p>Відповідь характеризується неосмисленим відтворенням основних підходів до читання оркестрової партитури, що проявляється як у практичному завданні гри за фортепіано так</p>	<p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>1</p>	<p>7 – 8</p> <p>5 – 6</p> <p>3 – 4</p> <p>1 – 2</p>
--	-------------------------------------	---

і в аналізі нотного тексту партитури, читанні транспонуючи інструментів. Студент не вміє спрощувати оркестрову партитуру симфонічного оркестру для її читання на фортепіано; здійснення ампліфікації оркестрової партитури відзначається недостатньою теоретичною і практичною підготовкою. В інструментуванні музичного твору допускає велику кількість помилок пов'язаних з елементарним записом транспонуючи інструментів, що зумовлює некоректний запис музичних тем. Відповідь задовільняє мінімально необхідний рівень засвоєння навчального матеріалу.		
---	--	--

6.4. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7.Навчально-методична карта дисципліни «Читання оркестрових партитур та інструментування» Разом за IV семестр: 30 год., : лабораторних – 18 год.; самостійна робота – 10 год., модульний контроль – 2 год

[illegible]

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

1. Агафонников Н. Н. Симфоническая партитура / Н. Н. Агафонников. – Л. : Музыка, 1981. – 2-е изд. – 196 с.
2. Банщиков Г. Законы функциональной инструментовки / Г. Банщиков. – СПб. : Композитор, 1999. – 240 с.
3. Завадинский Д.Е. Курс чтения симфонических партитур / Д.Е.Завадинский. – К. : Музична Україна, 1983. — 86 с.
4. Зряковский Н. Общий курс инструментоведения / Н. Зряковский. – М. : Музыка, 1976. – 479 с.
5. Пистон У. Оркестровка / У. Пистон : [перев. с англ. К. Иванова]. – М. : Сов. композитор, 1990. – 464 с.

Додаткова література

1. Андреева О. Ударні інструменти сучасного симфонічного оркестру / О. Андреева. – К. : Музична Україна, 1985. – 72 с.
2. Блюм Д. Краткий курс инструментоведения / Д. Блюм. – М. : Музгиз, 1947. – 100 с.
3. Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментовке и оркестровке / Г. Берлиоз : [перевод С. Горчакова]. – М. : Музыка, 1972. – т. 1. – 307 с.
4. Берлиоз Г. Большой трактат о современной инструментовке и оркестровке / Г. Берлиоз : [перевод С. Горчакова]. – М. : Музыка, 1972. – т. 2. – 307 с.
5. Карс А. История оркестровки / А. Карс. – М. : Музыка, 1989. – 304 с.
6. Клебанов Д. Искусство инструментовки / Д. Клебанов. – К. : Музична Україна, 1972. – 219 с.
7. Кузнецов Л. А. Акустика музыкальных инструментов / Л. А. Кузнецов. – М. : Легпромбытиздат, 1989. – 368 с.
8. Мальтер Л. И. Таблицы по инструментоведению / Л. И. Мальтер. – М. : Музыка, 1965. – 97 с.
9. Фортунатов Ю. А. Лекции по истории оркестровых стилей. Воспоминания о Ю. А. Фортунатове / Сост., рас шифровка текста лекции, примеч. Е. И. Гординой. Ред. Е. И. Гордина, О. В. Лосева. – М. : Московская государственная консерватория имени П. И. Чайковского, 2004. – 384 с.
10. Хашчеватська С. С. Інструментознавство / С. С. Хашчеватська. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 256 с.
11. Чулаки М. Инструменты симфонического оркестра / М. Чулаки. – М. : Музыка, 1972. – 176 с.
12. Adler S. The Study of Orchestration/ S. Adler. – New York – London : W.W.Norton & Company, 1989. – 2-d edition. – 640 p.